THE LIBRARY AND MUSEUM, THE INSTITUTIONS OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH

Carmen Ana Ginţa
PhD. student

Abstract:This article aims to present the Library and the Blaj Museum in the interwar period, two institutions founded and supported by the Greek Catholic Church.
Blaj, a city of books and culture, had an old library which were developed and systematized during the period between the two world wars,. It has its origins back in the period of Bishop Inochentie Micu Klein and, over time, it has increased its number of books thanks to the teachers and bishops who have activated in this Romanian culture center.
The museum opens in Blaj in 1939, under the direction of Stefan Manciulea. It includes religious art, ethnic objects and historical relics. The pieces in the museum have a long history, as this place of culture has its seniority in the distant past of the Blaj monastery and the schools here.

Keywords: Bishop Inochentie Micu Klein, library, museum, school, Greek Catholic Church.

Ziarul *Unirea* (1891-1945), foaie bisericească politică, de la Blaj, însoţeşte încă de la apariţie Biserica Greco-Catolică, în toate demersurile sale de înfiinţare sau de consolidare ale unor instituţii, iar în coloanele ei interbelice le alocă timp şi spaţiu.
Cunoscând realităţile politice, sociale, culturale, religioase şi văzând precaritatea cu care acţionează mica noastră nobilime, Biserica Greco-Catolică îşi arogă încă de la început rolul de formator şi susţinător a unei elite laice puternice care să se impună puternic în Transilvania, să se facă o voce auzită şi care să fie capabilă să hotărască singură soarta naţiunii române. Pentru aceasta în jurul ei creează o serie de instituţii care să o ajute să-şi îndeplinească rolul stabilit înainte, acela de-a ajuta naţiunea română în primul rând de-a fi recunoscută, de-a se dezvolta şi mai târziu de-a susţine statul naţional român.

În perioada interbelică aceste instituţii ating apogeul, ele fiind instituţii tradiţionale în România reintregită şi regală.

Dacă lumea catolică în general a creat marile monumente arhitectonice ale creştinătăţii, a contribuit la crearea unor mari opere de artă pe lângă dezvoltarea ecleziastică şi spirituală pe care catolicismul îl are în general, Biserica Greco-Catolică din România s-a dorit o arhitectă a naţiei şi pentru acest lucru nu a cruţat nimic, nici bani, nici efort, nici chiar viaţa. Vom constata în paginile ziarului că a creat instituţii şi le-a folosit în interesul naţiei române; că a avut raporturi foarte bune cu alte instituţii ce lucrează pentru binele românesc cum este de exemplu Astra; că a ţinut trează memoria românească prin comemorarea unor evenimente marcante pentru istoria ţării, care au contribuit la evoluţia provinciei şi au dus în final la Unirea Transilvaniei cu

România şi care ajută încă la dezvoltarea ţării căci aceste evenimente constituie puncte de sprijin şi formare a identităţii noastre şi repere la care în sec. al XXI-lea ne putem întoarce pentru a prelua modele.

Vom prezenta mai jos, foarte succint, două dintre aceste instituţii create şi susţinute de Biserica Greco-Catolică de-a lungul timpului. Ele apar şi se dezvoltă firesc pe lângă şcolile confesionale: Biblioteca şi Muzeul.

Bibliotecă

Blajul, un oraş al *cărţilor* şi *cărturarilor*, a avut o veche bibliotecă ce în perioada dintre cele două războaie mondiale se dezvoltă şi se sistematizează.

Pentru a vedea conţinutul ei trebuie să-i aflăm începuturile. Îşi are originile încă de pe vremea descălecatului lui Inochentie Micu Klein. În chiliile în care odată magnaţii îşi înecau plictiseala în vin acum se instalează călugări umili ce-şi petrec timpul rugându-se pe boabe de mătănii şi dezlegând slove. Astfel locul butoaielor este luat de ceasloavele româneşti ale noului stăpân.

Episcopul în 1737 aduce peste 200 de tomuri care rămân în grija călugărilor bazilitani de la Mănăstirea Sfânta Treime. Se adaugă la acestea cărţile greceşti ale arhimandritului bibliofil Leontie Mosconas. Astfel se întemeiază vechea bibliotecă mănăstirească de la Blaj, din cărţi ce proveneau din două lumi diferite, cele din apus aduse de Inochentie Micu Klein şi înaintaşii săi şi cel din lumea orientală a lui Mosconas. Această bibliotecă va *hrăni* mulţi cărturari care-şi vor dedica viaţa neamului, iar aceştia vor vedea cum în 1859 odată cu unirea Principatelor Române cultura şi politica se aşează în continuitate în Bucureşti. Elevii merituoşi ai Blajului pleacă cu burse la Viena, Tîrnavia, Lemberg şi Roma. De aici ei, prin sacrificii financiare, se întorc acasă sporind prin achiziţiile lor *tezaurul bibliotecii*. Călugării îşi caută un bibliotecar şi îl găsesc în persoana lui Grigorie Maior. Se găsesc în biblioteca acestuia cărţi rare din Veneţia, Paris, Frankfurt. La 23 aprilie 1773 Grigorie Maior este numit episcop, iar consacrarea sa are loc la Viena prin punerea mâinilor croatului Vasile Bojişcovici din Croaţia, iar strănile le ţineau români de pe Târnave, prezentă fiind la consacrarea unui episcop de rit răsăritean chiar Maria Tereza şi Iosif al II-lea. Primeşte de la aceasta ca şi dar cărţi din biblioteca imperială şi tot atunci se înfiinţează şi Seminarul Sfânta Barbara din Viena destinată tinerilor greco-catolici din Transilvania. O contribuţie remarcabilă o au şi corifeii Şcolii Ardelene, Gheorghe Şincai, Samuil Micu şi Petru Maior. La secţia documentară a bibliotecii provenită de la călugării bazilitani şi de la reprezentanţii Şcolii Ardelene se adaugă şi contribuţia lui T. Cipariu şi Ioan Micu Moldovan. Aceştia ţineau puternice legături cu toţi românii, astfel că operele cele mai cunoscute ale scriitorilor munteni şi moldoveni erau prezente în biblioteca de la Blaj încă din 1757. O preţioasă moştenire lasă şi Timotei Cipariu, care era fiu de ţărani de pe Târnave. Deşi el nu a făcut studii în Apus a ajuns să ştie numeroase limbi vechi şi moderne, fiind un mare bibliofil. A avut o impresionantă colecţie de cărţi începând cu ediţii vechi din clasici latini şi greci, la care se alătură vechi cărţi româneşti, de autori francezi, englezi sau orientali, provenite din Constantinopol, Kairo şi Tibet.

Urmaş al lui Timotei Cipariu, I. M. Moldovan contribuie şi el la constituirea bibliotecii. Îşi aduce aportul şi Victor Mihali care sporeşte deopotrivă numărul cărţilor din Bibliotecă. Colecţiile particulare ale mitropoliţilor Alexandru Şterca-Şuluţiu şi Ioan Vancea, precum şi cele ale canonicilor Augustin Bunea, Victor Smigelschi, Gavril Pop şi Izidor Marcu sunt şi ele

cuprinse în Biblioteca Blajului. La toate acestea se adaugă și produsele tiparnițelor românești. Biblioteca mai cuprinde și un tezaur de arhivă, corespondența lui Timotei Cipariu cu intelectualii vremii, corespondența lui Simion Bărnuțiu, Axente Sever, George Barțiu, Baronul Urs de Margina, Ion Micu Moldovan[1].

E o lume întreagă aici, încuiată în însemnări și observații, care vor lămuri cu timpul atâtea împrejurări, nebuloase încă, din istoria noastră culturală, politică și socială.

Această bibliotecă venerabilă, care știe să grăiască atât de adânc cercetărilor cu suflete deschise, este în locul întâi o dovadă mai mult că bisericanii și cărturarii Blajului și-au irosit nopțile și zilele aplecați peste hrisoave și bucoavne în slujba unui singur mare ideal, covârșitor peste toate: mărirea neamului prin iscusința cărții și a slovelor. Cei mai vechi ai noștri și-au durat în biblioteca cea mare de la Blaj un monument mai strălucit decât orice marmură sau bronz ruginitor[2]. Un pasionat de carte veche românească într-o vizită la Blaj, este surprins când vede biblioteca admirându-i multe din piesele vechi și rare. Din mărturiile călătorului aflăm că într-o clădire mare și impozantă sunt așezate cărțile strânse cu atâta sacrificiu de către călugări: *un tezaur de rară valoare istorică-națională.*

Aflăm că pe lângă donațiile de cărți ale cărturarilor Blajului, Ioan Micu Moldovan face o donație în bani pentru ridicarea bibliotecii. Dorea o cladire nouă și modernă pentru depozitarea cărților. Pentru procurarea de cărți au donat de-a lungul timpului și Samuil Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, episcopii, în vederea îmbogățirii bibliotecii. În privința conținutului de carte veche, atrage atenția o carte scrisă cu hieroglife ce l-a impresionase pe însuși directorul de la British Museum. Valoroase erau și cărți semnate de C. Brâncoveanu și S. Cantacuzino, versuri populare din vremea revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan, scrisori ale lui A. Iancu. *Biblioteca de la Blaj, creată, augmentată, întreținută și îmbogățită de spiritul generos al vlădicilor darnici de la Blaj* reprezintă *comoara sufletească a secolelor de zbucium pentru lumină*[3].

Muzeul

Cu ocazia serbărilor comemorative ale revoluției de la 1848 din 3/15 mai 1939 aflăm de deschiderea unui muzeu al Blajului. El va cuprinde artă religioasă, obiecte cu specific etnic și relicve istorice[4].

Astfel un nou nou lăcaș de cultură se deschide la Blaj în anul 1939, sub conducerea lui Ștefan Manciulea.

Piesele din muzeu au o lungă istorie întrucât lăcașul acesta de cultură își află originea în trecutul îndepărtat al mănăstirii de la Blaj și al școlilor de aici. Călugării bazilitani au strâns izvoade vechi, documente, cărți vechi, manuscrise, obiecte antice – obiecte doveditoare ale originii noastre romane și ale continuității noastre pe aceste pământuri.

---

[1] Referitor la bibliotecă, vezi: Ioan Rațiu, *Blajul*, Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 1919, p. 70-72; Alexandru Lupeanu, *Călăuza Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului teologic gr. cat. 1922, p. 76; 94-97; Ștefan Manciulea, *Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1939; Nicolae Comșa, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de laBlaj*, Blaj, Tipografia „Lumina" Miron Roșu, 1944; Ana Tatai, Cornel Tatai-Baltă, *Anuarul Liceului de băieți greco-catolic din Blaj 1853-1945*, Alba-Iulia, 2017, p. 182-195.

[2] *Unirea*, nr. 46/12. 11. 1932, p. 2-5.

[3] *Unirea*, nr. 5/31. 01. 1925, p. 2-3.

[4] *Unirea*, nr. 20/20. 05. 1939, p. 1-3.

Apoi vlădicii, membrii Capitlului Bobian, toți au păstrat această tradiție de-a colecționa și de-a împărți aceste obiecte pe științe. O parte din colecțiile particulare împreună cu cele ale Mitropoliei au fost distruse de jaful ungurilor în anii 1848-1849. Legile austriece din 1850 permiteau deschiderea de muzee de științe naturale, astfel luând ființă muzeul de științe naturale, alături de care apare și o modestă colecție de obiecte arheologice. Timotei Cipariu este cel care se îngrijește de această colecție, strângând monede romane, pietre de mozaic, inscripții, tablele cerate de la Roșia Abrudului, o parte dintre acestea fiind trimise de preoții din satele românești.

După 1870 această colecție este separată în secția de științe naturale și secția de arheologie. Colecția se îmbogățește apoi cu documente. După moartea lui Alexandru Lupeanu, lui Ștefan Manciulea îi este dată în grijă Biblioteca Centrală. Atunci el preia și întreaga colecție și astfel o parte de obiecte care erau găzduite la liceul de băieți, altele la Biblioteca Centrală și altele la Arhiva Mitropoliei sunt centralizate la Palatul Cultural[5]. Acest muzeu istoric-religios și etnografic arată că aici la Blaj *s-a țesut o bună parte din pânza istoriei românismului din Ardeal.* Năzuința lui Manciulea era transformarea acestui muzeu în *Muzeu regional istoric-etnografic și artă religioasă* care să cuprindă exponate realizate de-a lungul timpului de românii din Ardeal[6].

Nicolae Iorga consideră că deschiderea acestui muzeu e o faptă națională și critică și atrage atenția asupra modului defectuos în care a fost mediatizat și adus la cunoștiința publicului acest fapt. Pentru un asemenea eveniment de anvergură națională trebuiau invitate personalități românești de prim rang, astfel riscă să fie o acțiune importantă inchistată în confesionalism[7].

BIBLIOGRAPHY

1. Bârlea Pompei, *Blaj*, București, Editura Meridiane, 1968, p. 10-12.
2. Buza Mircea, Stroia Mircea, *Blaj*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 59-62.
3. Comșa Nicolae, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de laBlaj*, Blaj, Tipografia „Lumina”, Miron Roșu, 1944.
4. Drăghiță Ioan Zevedei, *Muzeul șipatrimoniul cultural la Blaj (1848-1918), între educație și identitate națională*, Alba Iulia, Editura Altip, 2007.
5. Lupeanu Alexandru, *Călăuza Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului teologic gr. cat. 1922, p. 76; 94-97.
6. Manciulea Ștefan, *Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1939.
7. Manciulea Ștefan, *Muzeul Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940.
8. Rațiu Ioan, *Blajul*, Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 1919, p. 70-72.
9. Tatai Ana, Tatai-Baltă Cornel, *Anuarul Liceului de băieți*, p. 195-206.

[5] Referitor la muzeu, vezi: Ioan Rațiu, *Blajul*, p. 70; Alexandru Lupeanu, *Călăuza Blajului*, p. 71-76; Ștefan Manciulea, *Muzeul Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940; Pompei Bârlea, *Blaj*, București, Editura Meridiane, 1968, p. 10-12. Mircea Buza, Mircea Stroia, *Blaj*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 59-62; Cornel Tatai-Baltă, *Din artă și culturaBlajului*, Alba Iulia, Editura Altip, 2000, p. 92-120; Ioan Zevedei Drăghiță, *Muzeul șipatrimoniul cultural la Blaj (1848-1918), între educație și identitate națională*, Alba Iulia, Editura Altip, 2007; Ana Tatai, Cornel Tatai-Baltă, *Anuarul Liceului de băieți*, p. 195-206.

[6] *Unirea*, nr. 21/27. 05. 1939, p. 2-3.

[7] *Unirea*, nr. 22/3. 06. 1939, p. 1-2.

10. Tatai Cornel, Tatai-Baltă Cornel, *Anuarul Liceului de băieți greco-catolic din Blaj 1853-1945*, Alba-Iulia, 2017, p. 182-195.